

Prof. dr. Hidajet Repovac, profesor emeritus
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Fakultet političkih nauka / Faculty of Political Sciences

UDK 73 (049.3)

IZMEĐU SNA I JAVE¹
Može li nam umjetnost vratiti nadu u bolju budućnost

BETWEEN DREAM AND REALITY²
Can arts give us hope for better future

*Ta nejasna nada, tanka kao
paučina, kao jedan san koji
održavam da mi ne izmakne,
usmjerila je moje djelovanje
na rad u najtvrdem kamenu
da bih kroz tu tvrdoću ojačao
svoju ideju. S. Sućeska*

*Usnio sam čudan san; da je
kamen progovorio. R. H.*

*That vague hope, delicate as
cobweb, as a dream that
I keep from escaping me,
directed my action
To work in the hardest stone
To strengthen my idea
Through that hardness. S. Sućeska*

*I had a strange dream in the
Stone spoke. R. H.*

Uvijek sam imao posebnu empatiju prema toj vrsti materije, bilo da se ona nadvila kao sura stijena nad krajolikom, bilo da je zasijala u čudesnim strukturama Michelangelovih ili Matisseovih djela. Ne postoji civilizacijska epoha koja ga nije ugradila u svoja ponosna zdanja, a čak su i

¹ Slovo o monografiji (magistarskom radu) *Skulptura kao djelatnost u životnom, duhovnom i društvenom svijetu*, autora Samira Sućeske.

² A speech on monograph (master's thesis) *Sculpture as an activity in the life, the spiritual and social world* by Samir Sućeska.

predcivilizacijske zajednice u njemu vidjele mogućnost umjetničke obrade. Kada je Plutarh, petsto godina nakon gradnje posjetio atenske Propileje i Partenon, bio je zapanjen ljepotom tih građevina. Sve je bilo u punom sjaju i nakon pet stoljeća, kao da su majstori samo na trenutak otišli da otpočinu, a Plutarh je uskliknuo: „...pa u tim djelima vije miris vječna cvijeća i u njima živi duša koja nikad ne stari.“

Upitao sam umjetnika da mi rastumači san, ali sam u sjaju njegovih očiju i samozatajnom smiješku shvatio da on sa kamenom razgovara, da u njemu traži univerzalni govor koji mogu i drugi razumjeti. Umjetnikovo svjesno djelanje je ono koje isprovocira govor kamena, a taj govor, budući da je univerzalan, može da nadživi ne samo svoga tvorca već i civilizaciju u kojoj je nastao. Međutim, jedno je jasno, a to je rastumačilo i moj san, da ideja nije nastala u kamenu već u čovjekovom umu i, da nije te ideje, kamen ne bi nikada progovorio. To je tragični kozmički usud da ništa ne postoji izvan naše svijesti, ni milijarde galaksija koje su se raspršile u beskonačnom prostoru, ni vladi žita i sjemenke iz kojih se rađa novi život. Umjetnost i filozofija su čovjekove strasti koje mogu ublažiti tu tragediju, jer u njima ništa nije konačno niti dorečeno, već su trajna provokacija preoblikovanja svijeta i života.

U tišini kiparskog atelijera, na Akademiji likovnih umjetnosti, gledajući skulpture isklesane iz hercegovačkog granita, upitah umjetnika šta je njegova inspiracija, a on reče: „...ono što je zajedničko dugi i inspiraciji jeste da se obje pojave kada budu isprovocirane – duga se pojavi poslije kiše, a inspiracija kada ne misliš na nju, nego kada djeluješ na materijal.“ I kao što je za umjetnika duga bila „kapija sreće“, tako mu je inspiracija bila kapija saznanja, otkriće smisla i estetskog iskustva svijeta. Dok kroz prvu kapiju nikada niko nije prošao, kroz ovu drugu prošli su oni koji su nadareni da iza svih privida, laži i obmana ideologija vide zrno istine, komadić suštine bitka. Fasciniran već prvim pogledom na skulpture koje su nastale pred nama, nisam osjećao potrebu za bilo kakvim pojašnjenjem, jer sam znao da umjetnost kao život ne objašnjavaju nego žive, a svako ima svoju percepciju tih suštastvenosti. Umjetnik je njima već podario govor, poklonio im svoju ideju životnosti života, ideju preobrazbe i promjene u svemu živom i neživom. Rekoh mu da je još Baruh Spinoza razlikovao dvije prirode: prirodu koja stvara (natura naturans) i stvorenu prirodu (natura naturata). I dok je kod Spinoze u ovim sintagmama prisutna distinkcija između božanskog i svjetovnog, u našem poimanju svijeta ona je sadržana u relaciji svjesnog i nesvjesnog, stvaranog i stvorenog. Ako pak iza svega stoji Veliki Tvorac, onda je čovjek njegovo najljepše i najvrednije djelo, jer je on zapravo priroda koja stvara.

Da nisam obdaren vidom i da sam bio samo u mogućnosti da rukama dotaknem ova djela, mislim da bih osjetio kako u sjemenki, smokvi, školjki struje neki impulsi, kako se odigrava promjena u svemu živom i neživom. Sve su te promjene uhvaćene u jednom trenutku svoje preobrazbe da bi svjedočile o dijalektici postajanja i nestajanja, rađanja i umiranja.

Ovaj ciklus skulptura, kako reče umjetnik, slavljenje životnosti života, mogao bi se vezati za vitalizam kao pokret s početka 20. stoljeća koji se suprotstavio plimi tehnicizma i reinkarniranog pozitivizma. Tim prije, on je i antiteza aktualnom tehniciziranju i instrumentaliziranju čovjekova svijeta, razornom dejstvu novih ideologija i obezvređivanju svih duhovnih postignuća. On je, zapravo, apoteoza ljepoti prirode koja se distancira od kaljuže društvenih odnosa. Jednoj skulpturi iz ovog ciklusa već na prvi pogled sam dao ime „Vodoskok“, jer se iz savršeno glatke površine mermera izdiže tekstura koja simbolizira skok u vis i lom kojim započinje vraćanje nazad. Sve se to ogleda u glatkom mermeru kao na vodi, simbolu života koji postaje i prolazi, ali koji „nikada nije počeo postajati, niti će prestati nestajati“ (Nietzsche). Kipar reče da je skulpturu nazvao „Izvor“ i to mi potvrdi ideju da je ona sama to sebi rekla.

Međutim, tri-četiri skulpture su svojom masivnošću, kubičnom strukturom i drugačijom postavkom elemenata iskakale iz malopredašnje logike slavljenja života i igre prirode čija sloboda ničim nije ograničena. Uskoro saznah od autora da se radi o drugom ciklusu čija ideja je involvirana u društvene odnose i protivrječnosti. Osjeti se u autorovom kazivanju i u ideji koju je pretočio u djela, razočarenje u svijet koji je bacio pod noge univerzalne vrijednosti, a promovirao logiku novog imperijalizma (globalizma), novih/starih formi podjarmljivanja i oduzimanja slobode, nepoštovanja znanja, prosvjećenosti i kulture. Čovjek je „stegnut“ novim načinima života i komuniciranja, stegnut je novim ideologijama i prijetnjama uništenjem, stegnut je novim nacionalizmima, stegnut je strahom od budućnosti... U povampirenom tehniciziranom svijetu čovjek osjeća veći strah od života nego od same smrti. A tu stegnutost umjetnik je pretočio u nekoliko skulptura u kojima se vidi opreka između svijeta neprolaznih vrijednosti i onog koji pritišće da ih uništi. U skulpturi „Stežanje“ glatku vertikalnu formu pritišću s obje strane grublje teksturirane forme koje prijete da će je razmrviti.

Izlazim iz atelijera Akademije na obali pod dojmom da su mi sa malo riječi, gotovo šutke, ispričane dvije velike priče umjetnika koji je u naponu stvaralačke snage i od koga tek možemo očekivati nova umjetnička postignuća.

Bacih pogled na naslovnu stranicu monografije (magistarskog rada) koju sam dobio od autora Samira Sućeske, pročitah imena mentora profesora Sadudina Musabegovića i profesora Mustafe Skopljaka i zaključih da drugačije nije ni moglo biti.